

40
vuottaLuke
Geenivarat
kotieläimet

Suomalaisen maatiaiskan säilytysohjelman tiedote 2024

Syksyisiä terveisiä maatiaiskan säilytysohjelmasta

Tänä vuonna eläingenivaraohjelma täytti 40 vuotta ja osana juhlavuotta olemme katsoneet myös maatiaiskan säilytysohjelman menneisyyteen. Juttu säilytysohjelman historiasta on luettavissa tässä tiedotteessa. Lisäksi tiedotteessa käydään läpi perinteisesti vuosiraportoinnin tulokset, saadaan vinkkejä kanalan suunnitteluun ja aloitamme juttusarjan eri maatiaiskankannoista jussilankannan esittelyllä.

Olemme valitettavasti kustannussyistä siirtymässä yhä enemmän sähköisesti tapahtuvaan viestintään, joten tämä tiedote on ensimmäinen pelkästään sähköisessä muodossa julkaistu tiedote. Myös kaikki muu tiedotus säilytysohjelmassa tapahtuu sähköisesti. Siksi muistuttelisin kaikkia säilyttäjiä päivittämään sähköpostiosoitteenne Maatiaiskanat-palveluun, jotta saatte aina tietoa säilytysohjelman käännteistä.

Hornion-, iitin-, jussilan- ja ilmajoenkannan säilyttäjiille on olemassa Whatsapp- ryhmät. Jos teiltä löytyy halukkuutta liittyä johonkin näistä, olkaa yhteydessä meihin. Jos haluaisitte perustaa omalle kannallenne ryhmän, voimme myös kysellä muiden mielenkiintoa sellaiseen.

Osana juhlavuotta olemme julkaisseet kaksi kappaletta maatiaiskanaesitteitä, joita voitte käyttää vapaasti sopivissa tilaisuuksissa tai vaikka antaa poikasten kyselijöille mukaan. Myös alkuperätodistus kanojen ja siitosmunien myyntiä varten on nyt sähköisessä muodossa. Sekä esitteet, että alkuperätodistus ovat ladattavissa Facebook-ryhmästä ja niitä voi kysellä myös sähköpostilla Lukelta.

Syysterveisin Petra Tuunainen, Luke

Orrella istuessa on hauska seurata pihan tapahtumia ikkunasta (kuva: Taru Granat)

Ilmestyminen sähköisesti syyskuussa 2024

Julkaisija: Suomen maa-, metsä- ja kalatalouden kansallinen geenivaraohjelma/Eläingenivarat

Yhteystiedot:

Eläingenivaraohjelma, Luonnonvarakeskus, Alimentum, Myllytie 1, 31600 Jokioinen

Sähköposti: elaingenivarat@luke.fi

Puhelin: Petra Tuunainen, 0503165156

Säilytysohjelman neuvottelukunta:

Tapio Eerola: eerolat@elisanet.fi

Krista Kaivo-oja: krista.kaivooja@gmail.com

Elina Lindström: pippuri_82@hotmail.com

Nina Mahlanen: nina.mahlanen@elisanet.fi

Emma Ojanen: emma.ojanen@caramellia.fi

Pauliina Palo: kartano@koiskala.fi

Taru Peltosaari: taru.peltosaari@gmail.com

Inga Pyykkö: ingapyykko@gmail.com

Elina Virkkunen: elina.t.virkkunen@gmail.com

Heidi Ylesmäki: heidi.ylesmaki@netikka.fi

Luken edustajat toimivat neuvottelukunnassa asioiden esittelijänä ja käytännön toteuttajina. Voit halutessasi olla yhteydessä myös neuvottelukunnan jäseniin säilytysohjelman asioissa.

Emo ja poikaset ulkotarhassa, joka on sisustettu orsilla ja kulkuluiskalla (kuva: Taru Granat)

Kanala ja sen sisustus

Taru Granat

Kanat ovat varsin helppoja kotieläimiä, ja varsinkin maatiaiskanat ovat maatiaismaisen vähään tyytyviä. Se ei silti tarkoita, että niitäkään voisi pitää ihan missä tahansa olosuhteissa, ja puuhakkaat maatiaiskanat nauttivat kyllä erilaisista touhuilumahdollisuuksista! Kanalan sisustamisessa kannattaa muistaa myös oma mukavuus – mitä helpompaa kanojen hoito on, sitä hausempaa se on. Kun aikaa ja energiaa ei kulu liikaa perushoitoon, ehtii ja jaksaa paremmin nauttia kanojen seurasta.

Kanalan ei tarvitse olla iso. Tuotantokanalassa munituskanoja saa olla jopa 13 kanaa neliöllä, broilerkanalassa 25 kanaa neliöllä. Kotitarvekanalassa saa tietysti olla väljempää. Vanhat maatiaiskan säilytysohjelman ohjeet ohjeistivat eläintiheydeksi neljä yksilöä neliöllä, mikä on ehkä juuri riittävän tilavaa. Kanalan riittävä koko riippuu tietysti eläinmäärästä, mutta vähittäismitat on sellaiset, että viihdyt itsekin kanalassa ja että kanojen hoito, myös kanalan siivous, on helppoa ja sujuvaa! Hoitoa helpottaa myös, jos ulko-ovesta sisään astuttaessa on ensin eteinen, ja eteisestä pääsy kanakoppiin. Näin eivät kanat myöskään karkaa ulos heti, kun oven avaa. Jos kynnyks on reilusti korkea, esim. n. 30-50 cm, tämä vähentää myös karkailua, kun ovesta ei pääse juoksemaan ulos suoraan, vaan pitää vähintään hypätä. Korkea kynnyks tosin haittaa siivoamista, mutta kynnyksen voi rakentaa myös pois nostettavaksi tai sivuun käännettäväksi.

Kanat viihtyvät valoisassa, joten kanalassa tulee olla vähintään yksi ikkuna, mieluiten etelään päin, mahdollisimman iso, ja tietysti joko lämpölasia tai vähintään kaksinkertaista lasia. Lisäksi tarvitaan talviaikaan keinovalaistus, joka on käytännöllisintä hoitaa ajastimella. Vanhanaikaiset loisteputket eivät käy, niiden valo ei ole tasaista, sama ominaisuus on joillakin halvoilla ledeillä. On hyvä, jos valot illalla sammuvat tai himmenevät asteittain, niin kaikki kanat löytävät varmasti yöpuulle, kun yö ei koita yhtäkkiä. Muninnan ylläpitämiseksi päivän valoisan ajan tulee olla vähintään 12 tuntia, mutta valaistuksen ei tarvitse olla kirkas. Jos ja kun kotitarvekanan ei tarvitse olla tehotuottaja, ja tavoitteena on pitkäikäinen terve kana, on ystävällistä antaa kanoille muninnasta vuosiloma. Tämä toteutetaan omassa kanalassani antamalla syksyllä päivän lyhentyä luonnollisesti, kunnes joulun alla lisätään aamuksi ja illaksi keinovalaistus. Näin kanat myös ehtivät syömään päivän aikana enemmän, kun vuoden kylmin aika alkaa.

Kanalassa tulee tietysti olla raikas ilma! Painovoimainen ilmanvaihto toimii yleensä ainakin suurimman osan vuotta hyvin, koneellinen ilmanvaihto on varmin valinta. Tuloilma-aukkoja ei kannata sijoittaa lattianrajaan, jottei lattiantasossa tunnu vetoa. Samasta syystä luukut ulkotarhaan on hyvä sijoittaa lattiatasoa reilusti ylempäs.

Kana on reviirilintu, joka pysyy pihassa vapaanakin – joskin niiden käsitys oman tontin rajoista saattaa olla eri kuin omistajan käsitys. Vapaaseen ulkoiluun liittyy kuitenkin vaaroja ja keväisin kanat on lain mukaan suojattava lintuinfluenssalta, joten katettu ulkotarha on tarpeen. Mitä isompi tarha, sitä parempi, mutta pienempi happihyppelyyn ja auringonottoon riittävä tarha on parempi kuin ei mitään. Monet kanat ulkoilevat mielellään talvellakin!

Kanalan sisustukseen kuuluvat ainakin orret ja pesät. Luonnonoksista tehdyt orret ovat ehkä parhaita; ne ovat vaihtelevan paksuisia ja muotoisia ja tarjoavat siten varpaille jumppaa. Valitse orsiksi lehtipuita, havupuista voi kanojen varpasiin ja höyheniin tarttua inhottavaa pihkaa. Orret kannattaa sijoittaa niin, ettei orrelta kakkivan kanan jätökset tipu ruoka- tai juoma-astioihin, eikä alemmalla orrella istuvan kanan niskaan. Huomioi orsien sijoittelussa myös oma mukavuutesi. Kanalan siivoaminen on hankalaa, jos joudut pujottelemaan orsien välissä niitä väistellen! Ikkunan eteen kannattaa sijoittaa joku orsi tai taso, kanoistakin on hauska katsella ulos ikkunasta!

Pesät on kätevintä sijoittaa seinille niin, että munien keruu niistä on helppoa. Pesiä ei tarvitse olla yhtä monta kuin kanoja, mutta on hyvä olla useampi erilainen pesä - näin kanat voivat valita mieleisensä munimispaikan! Pesän pehmikkeeksi sopii esim. heinä tai olki. Kanat viihtyvät hämärissä pesissä, joten älä sijoita pesiä vastapäätä ikkunaa tai valaisinta.

Rehut on varminta tarjoilla tarkoitukseen tehdystä automaattista, jolloin hävikki on pienin. (kuva: Taru Granat)

Kanalaan voi sisustaa myös muita virikkeitä kanoille! Hyllymäiset tasot tuovat lisätilaa, erityisesti pieneen kanalaan. Monet kanat tykkäävät keikkua keinussa, joka voi olla tehty oksan- tai laudanpätkästä. Katosta roikkumaan ripustettu kaali tai lanthu on hauska "luonnonpiñata". Käytä mielikuvitustasi, mutta pidä aina mielessä kanojen turvallisuus!

Etenkin uusia yksilöitä parveen tuodessa on hyvä tarjota piilopaikkoja. Hauskoja "viidakoita" saa ripustamalla oksa- tai närekimppuja esim. orsien alle. Tässä kuusenhavut ovat pitkäikäisempiä kuin lehtipuut, jotka kesällä pudottavat nopeasti lehtensä ja talvisin ovat tietysti valmiiksi paljaita.

Kuivikkeista puru ja turve ovat hyviksi havaittuja. Olki ja heinä ovat huonoja kuivikkeita, koska kanat mielellään kuopivat alusiaan, ja pitkiä korsia on vaikea kuopia. Myös niiden imukyky on huonompi. Hamppukuivikkeen pitkät kuidut voivat kietoutua varpaitten ympärille. Kanat mielellään kylpevät purussa tai turpeessa, mutta voit tarjota kanoille myös erityisen kylpyastian, johon voit lisätä myös hiekkaa ja puhdasta tuhkaa. Kanalan kuivikkeet voi vaihtaa kerralla, siivota tarpeen mukaan, tai kuivikkeesta voi kasata kestopohkun, joka talviaikaan tuottaa lämpöä.

Sisustukseen kuuluu myös rehu- ja vesiastiat. Avonainen vesikuppi ei käy, koska kanat sotkevat veden nopeasti, ja pikkutiput ovat myös vaarassa hukkua kuppiin. Maatalouskaupoista saa vesiastioita, joissa vesi juoksee astian alareunaa kiertävään kouruun, josta kanat juovat. Myynnissä on myös jyräjän juomapullon tapaan toimivia nippoja, jotka ovat erityisen käteviä, koska nippapullossa vesi pysyy aina puhtaana. Kanat oppivat yleensä nopeasti käyttämään nippoja, mutta tarjoathan aluksi vettä myös muunlaisesta astiasta, jos kanasi eivät ole vielä tottuneet niihin. Myös rehu on paras tarjota tarkoitukseen suunnitellusta automaattista. Sekä rehua että vettä on oltava tarjolla jatkuvasti - kanoilla ei ole erityisiä ruoka-aikoja, vaan ne syövät ja juovat pitkin päivää. Päivittäistä hoitoa helpottaa, kun sijoitat ainakin vesiastian mahdollisimman lähelle ovea.

Kun kanoilla on riittävästi tarjolla resursseja – ruokaa, juomaa, orsi- ja muuta tilaa jne., niiden ei ole tarve eivätkä ne muodosta hierarkkista nokkimajärjestystä, vaan toimivat yhtenä sopuisana porukkana.

Eläinmäärä säilytysohjelmassa jatkoï nousuaan

Petra Tuunainen

Vuoden 2023 vuosiraportointi tehtiin tämän vuoden alussa tammi-maaliskuussa Maatiaiskanat-palvelussa. Raportointiaikaa annettiin tänä vuonna 20.3. asti. Oheisten taulukoiden tulokset perustuvat pääasiallisesti vuosiraportin tehneiden antamiin tietoihin. Raportointi aktiivisuus oli 79 %.

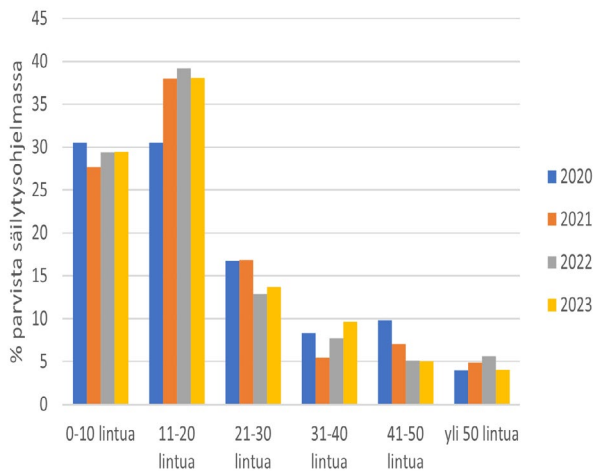
Yhteensä maatiaiskanojen arvioitu lukumäärä säilytysohjelmassa on 6 365 kpl. Arvioon sisältyvät myös tänä vuonna raportoimatta jättäneiden parvet. Viime vuoteen nähden eläinmäärä nousi noin 200 linnulla. Suosituimmat kannat ovat edelleen piikkiön- ja tyrnäväkannat. Piikkiönkanta kattaa yksinään jo 40 % koko säilytysohjelmassa olevasta eläinmäärästä. Jussilankanta on taas lukumäärältään pienin. Siihen kuuluu vain noin 115 lintua.

Eri kantojen suosio on muuttunut säilytysohjelman historian aikana. Suosion nousuun vaikuttavat aktiiviset säilyttäjät, jotka lisäävän parveaan ja myyvät sekä lintuja että siitosmunia aktiivisesti muille säilyttäjille sekä uusille kanaharrastajille. Piikkiön- ja tyrnäväkannan suosio on viime vuosina ruokkinut näin itseään. Harvinaisemmissa kannoissa varsinkin suurien parvien säilyttäjät ovat säilytysohjelmalle arvokkaita. Onneksi suurimmassa osassa harvinaisempia kantoja sekä säilyttäjien, että lintujen määrä ei ole radikaalisti laskenut viime vuosina. Ainoastaan alhon- ja iitinkannassa on näkyvissä tasaisempaa laskua.

Säilyttäjien kokonaislukumäärä nousi viime vuonna maltillisesti kuudella henkilöllä. Saimme siis säilytysohjelman jättäneiden tilalle uusia säilyttäjiä hyvin. Eniten säilyttäjiä on edelleen tyrnäväkannalla (64 kpl) ja vähiten jussilankannalla (9 kpl).

Parvikoko säilyttäjillä on edelleen pysynyt 11–20 linnussa, mikä on säilytysohjelmassa suositeltu määrä. Yli 10 linnun parvessa saattaa pystyä pitämään esim. kahta kukkoa tai useampaa sukupolvea eläimiä, mikä lisää parven geneettistä monimuotoisuutta.

Parvikoon muutos 2020-2023

Parvikoko on pysynyt kohtalaisen muuttumattomana. Yleisin parvikoko säilyttäjällä on 11-20 lintua.

	Säilyttäjiä (kpl)	RAPORTOITU V. 2023				ARVIOITU ELÄINMÄÄRÄ SÄILYTYSOHJELMASSA			
		Kanoja (kpl)	Kukkoja (kpl)	Poikasia (kpl)	Yht. (kpl)	Kanoja (kpl)	Kukkoja (kpl)	Poikasia (kpl)	Yht. (kpl)
KANAKANNAT									
ALHONKANTA	20	281	61	42	384	333	72	42	447
HORNIONKANTA	24	205	57	19	281	285	80	19	384
HÄMEENKANTA	22	267	43	34	344	336	56	34	426
IITINKANTA	13	151	29	17	197	225	47	17	289
ILMAJOENKANTA	16	190	31	11	232	228,5	50,5	11	290
JUSSILANKANTA	9	87	23	0	110	91	24	0	115
KIURUVEDENKANTA	18	227	24	24	275	335	66	24	425
PIIKKIÖNKANTA	39	1174	170	989	2333	1359	209	989	2557
SAVITAIPALEENKANTA	24	250	55	19	324	257	56	19	332
TYRNÄVÄNKANTA	64	594	99	190	883	770	140	190	1100
YHT. (KPL)	249	3426	592	1345	5363	4220	801	1345	6365

Jussilan maatiaiskanakanta

Tapio Eerola

Jussilankannan vilkasluonteinen, hyvin muniva maatiaiskana ja reipas kukko Hämeestä soveltuvat mainiosti kotitarvesiipikarjaksi pienkanalaan.

Jussilan maatiaiskanakanta on saanut nimensä Valkeakosken ja Pälkäneen rajoilla Äimälässä, Mallasveden läheisyydessä sijaitsevan Jussilan talon mukaan. Viivi Jussilan kanakannan juuret ulottuvat 1930-luvulle. Saman järven vastarannalla Suomen sen ajan nimekkäin kananjalostaja Erkki Tiitola kehitti silloin maatiaiskanakantaa, jolle hän oli antanut nimen Hämeen musta. Jussilan kanat saattoivat olla peräisin Tiitolalta, tai ainakin maatiaisten alkumateriaali lienee molemmilla ollut samaa.

1970-luvun lopulla iittalalainen siipikarjatarhan pitäjä Timo Lepola sai Jussilalta näitä kanoja, joita Lepola viime vuosiin asti piti omien sanojensa mukaan ennen kaikkea perhonsidonnassa tarvittavien höyhenten vuoksi. Lepola oli Luken säilyttämishojelman nimeämä Jussilan kannan kantatila, mutta säilytysohjelmaan Lepola ei koskaan liittynyt.

Kun suomalaisen maatiaiskan säilyttämishojelma vuonna 1998 aloitettiin, Jussilan kanta oli yksi runsaslukuisimmista, yksilöiden määrä oli 109 vuonna 2000. Sen jälkeen määrä väheni ja 2010-luvun alussa oli ohjelmassa enää puolenkymmentä yksilöä, jotka nekin osoittautuivat risteymiksi. Samaan aikaan Munanetin kanayhteisössä kerrottiin Lepolan olevan lopettelemassa kananpitoa.

Aloitamme maatiaiskan säilytysohjelman tiedotteissa julkaistavan sarjan maatiaiskanakannoista, niiden historiasta ja ominaisuuksista. Kirjoittajina toimivat kantaa ylläpitävät säilyttäjät. Jos sinulla on kiinnostusta kirjoittaa seuraavan vuoden tiedotteeseen juttu omasta kannastasi, voit olla yhteydessä Petraan (petra.tuunainen@luke.fi).

Minulla oli ollut aikaisemmin pieni Lepolalta saatu jussilaparvi ja ajattelin, että arvokkaan geeniperimän päästäminen sukupuuttoon olisi pienimuotoinen kulttuurikatastrofi. Onnistuin jälleen saamaan Lepolalta vuonna 2011 kukon ja viisi kanaa. Kaikkien nykyisten säilyttäjien jussilalaisten takana ovat myös nämä Lepolalta silloin tulleet yksilöt. Ns. Jämijärven sukuhaara on alun perin lähtenyt Lepolalta myös, mutta kaikkien jämijärveläisten vaiheita ei kaikilta osin aukottomasti tunneta. Tekemieni selvitysten mukaan Hämeen kannan taustalla on myös Lepolalta alun perin haettua Viivi Jussilan kanainesta.

Jussilan kannan yksilömäärä on saatu jälleen nousemaan yli sataan, mutta kanta on edelleen yksi pienimmistä. Säilyttäjiä on syyskuun alussa 2024 yksitoista.

Aikuisia Jussiloita (kuva: Tapio Eerola)

Jussilankannan parvi ulkoilemassa

(kuva Tapio Eerola)

Jussilan kannan hämäläiset siivekkäät ovat hyvähermoisia, vilkkaita mutta suht kesyjä keskikokoisia maatiaiskanoja. Kukoissa esiintyy harvakseltaan aggressiivisuutta. Jussilat lentävät vaivattomasti. Munintatulokset ovat erinomaisia, munat kokoa S tai M, väriltään erisävyisiä beigejä. Jussilat hautovat harvoin kanalaoloissa, mutta pihamaalla vapaana liikkuvissa parvissa hautomisvietti nousee. Usea säilyttäjä on viime vuosina raportoinut Jussiloidensa hautoneen.

Jussilankantaisilla on kolme pääväriä. Untuvikot kuoriutuvat joko mustina, keltaisina tai riistalinnun poikasen värisinä. Musta poikanen on aikuisenakin musta. Teerenpoikaisen värisistä untuvikoista kehitty joko ruskeavoittoinen kukko tai tummanruskea kana. Nämä eivät ole yksivärisiä, vaan kirjavia vailla valkoista. Eniten aikuisten värikirjoja esiintyy keltaisena kuoriutuviissa. Kukko voi olla punaruskea, ruskeavoittoinen tai beigevoittoinen tummempilla siivillä, kana lämpimän beigevoittoinen tai tumman- ja vaaleanruskean värin vuorotellen kirjoma. Yhden Lepolalta lähteneen parven jälkeläisissä on esiintynyt valkopilkkuisuutta sekä mustissa että ruskeissa kanoissa.

Jussilankanta oli mukana maatiaiskanojen geeniperimän monimuotoisuuden kartoituksessa kymmenkunta vuotta sitten. Jussiloista otettiin verinäytteitä ja tutkimuksessa kävi ilmi, että jussilankannassa oli vain yksi haplotyyppi, eli kannassa voimakas sisäsiittoisuus. Toisaalta se ainokainen haplotyyppi oli täysin uusi, sitä ei ollut muista kanaroduista aiemmin löydetty. Aivan uusia haplotyyppejä löydettiin useita muistakin suomalaisista maatiaiskanannoista, mikä osoittaa maatiaistemme geneettistä ainutlaatuisuutta ja siten korostaa säilyttämistyömme tärkeyttä.

Allekirjoittanut on pyrkinyt säilyttämistyössään vaalimaan harvalukuisen kannan geneettistä monimuotoisuutta. Uusin parven pääosan joka vuosi, muodostan siitosryhmiä, käytän useita kukkoja siitokseen joka vuosi, enkä koskaan mitään kukkoa enää seuraavana vuotena. Sukusiitosdepressiota ei ole havaittu, munat hedelmöityvät hyvin ja kuoriutumisprosentti on korkea. Taudinkestävyys on ok.

Kaksi jussilankantaista kukkoa olivat kaikista suomalaisista maatiaiskannoista ensimmäiset, joista Luken tiimi onnistui pakastamaan siittiötä talvella 2024. Siittiöt ovat siis tallessa pahan päivän varalle, päivän jollaista ei ainakaan tällä hetkellä onneksi kuitenkaan ole näköpiirissä – mutta uusia säilyttäjiä tarvitaan.

Jussilankantaisten kolme untuvikkoväriä

(kuva Tapio Eerola)

Suomalaista geenivaratyötä 40 vuotta

Petra Tuunainen

Suomessa on suojeltu kotieläinten perinnöllistä monimuotoisuutta virallisesti tänä vuonna 40 vuotta. Kansallinen eläingenivaratyö alkoi suomenkarjan parissa, mutta laajeni muihin kotieläinlajeihin ja rotuihin. Suomalaisen maatiaiskan säilytysohjelma perustettiin vuonna 1998. Maatiaiskan säilytystyö on ollut onnistunutta ja nykyisin rodun populaation koko on noin 6000 kanaa ja kukkoa. Rotu ei enää ole uhanalainen.

Pirtin lattian alta monipuoliseksi harrasteroduksi

Suomalaisen maatiaiskan historia ulottune rautakaudelle. Arkeologisten löydösten perusteella on arvioitu, että kana on saapunut Suomeen viimeistään noin 1000 vuotta. Sen jälkeen kanoja on tuotu maahamme todennäköisesti lukuisia kertoja sillä seurauksella, että erilaisten kanojen risteymistä muotoutui aikojen saatossa nykyinen suomalainen maatiaiskana.

Suomeen alettiin tuoda uusia kanarotuja 1800-luvulta alkaen, jotka risteytyivät silloisen maatiaiskan kanssa ja alkoivat syrjäyttää rotua. Maatiaiskan luultiin jo kuolleen sukupuuttoon 1960-luvulla, mutta eläimiä löydettiin uudelleen yksittäisiltä tiloilta, joilla maatiaiskana oli onnistunut säilymään. Yrjö Luttinen Kiuruvedeltä käynnisti lähialueen maatiaiskanojen rippeiden kokoamisen 1960-luvulla kiuruvedenkannakseen, ja vuonna 1974 Pertti Seiskari ja Heikki Teiro löysivät lisää maatiaiskanoja Savitaipaleelta. Silloin löytynyt kanta nimettiin savitaipaleenkannaksi, jonka elvytystyö aloitettiin tuolloin vain viidestä yksilöstä. Niiden oletetaan kulkeutuneet juuriltaan sodanaikaisesta Itä-Karjalasta. Kaiken kaikkiaan etsinnät johtivat usean sukulinjan löytymiseen. Osa sukulinjoista on sittemmin todettu maatiaiskan ja kaupallisten munijarotujen risteymiksi tai osaksi jo löydettyä kantaa.

Tutkimuksissa on havaittu, että vaikka risteymiä tuontiroitujen kanssa on maatiaiskan historian aikana tapahtunutkin, ne ovat olleet satunnaisia, eikä niistä ole jäänyt merkittävää vaikutusta maatiaiskanamme perimään. Lisäksi maatiaiskan on havaittu olevan geneettisesti lähempänä itäistä alkuperää olevien kanarotujen kanssa DNA-merkki-tutkimusten mukaan kuin esimerkiksi kaupallisia munijalinoja.

Tämä juttu ilmestyy myös Suomen Siipikarjaliitto ry:n julkaisemassa Siipikarja-lehdessä vuoden 2024 aikana.

Millainen on suomalainen maatiaiskana?

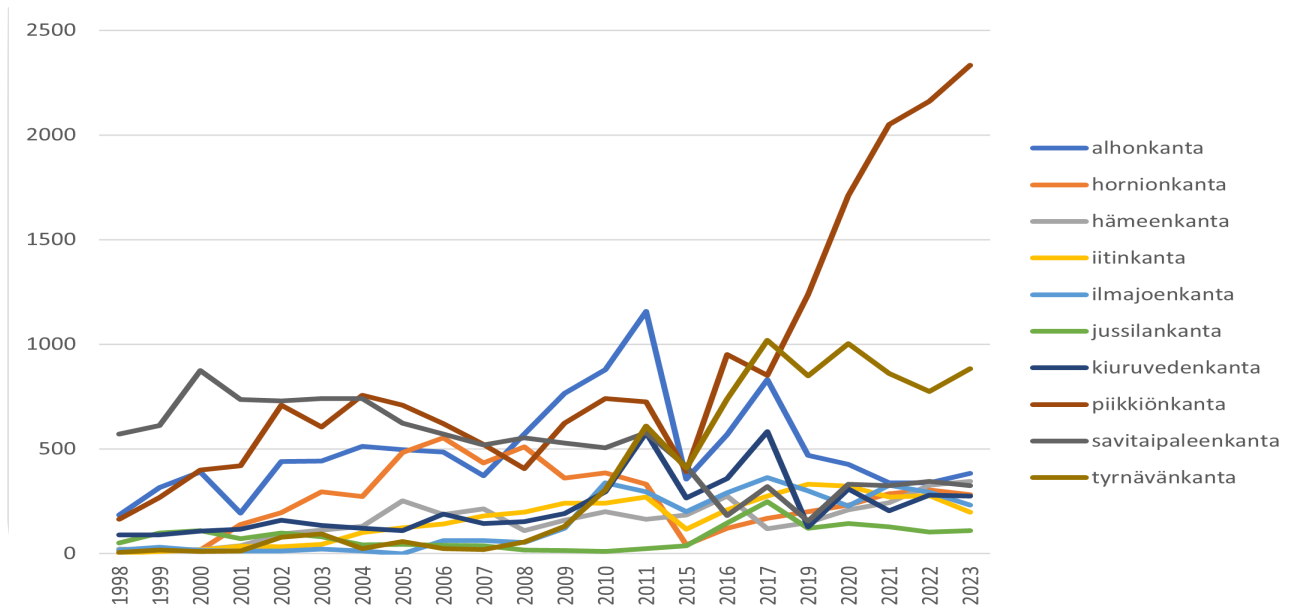
Kokonsa puolesta maatiaiskana luokitellaan kevyisiin munijarotuihin. Vähän jalostettuna rotuna niiden väri vaihtelee kannoittain vaaleasta täysin mustaan. Joissain kannoissa pääväri on ruskea ja useista kannoista löytyy myös pilkullisuutta. Jalkojen väri riippuu höyhenpeitteen väryksestä ja jalat voivatkin olla harmaat, vaaleanruskeat tai keltaiset. Harja on yksinkertainen harkkoharja.

Suomalainen maatiaiskana tunnetaan pitkäikäisenä ja terveenä rotuna. Keskimäärin se elää 5–7-vuotiaaksi, mutta yli 10-vuotiaatkaan yksilöt eivät ole harvinaisia. Yhtenä pitkäikäisyyden syynä voidaan pitää hyvää taudinvastustuskykyä. Alkuperäisrotuna maatiaiskana on sopeutunut hyvin paikallisiin ympäristöolosuhteisiimme ja siitä on löydetty hyvin laajasti varioiva kudasantigeenijärjestelmä (MHC-kirjo), mikä antaa viitteitä siitä, että populaatiossa on hyvä tautien vastustamiskyky.

Maatiaiskanat aloittavat munintansa 22–24 viikon iässä. Maatiaiskana on hyvä kotitarvemunija ja keskimäärin ne munivat joka toinen päivä. Munat ovat kooltaan pieniä tai keskikokoisia. Lisäksi usealla maatiaiskanalla on jäljellä haudontavietti, ja monet kannat hautovatkin varsin innokkaasti. Luonteeltaan maatiaiskanat ovat eläväisiä, uteliaita ja seurallisia, tosin käsittelemättömät kanat ovat arkoja.

Hornionkannan parvi nauttimassa kesäpäivästä ulkotarhassa (kuva: Suvi Taponen)

Lintujen lukumäärän kehitys säilytysohjelman historian aikana kannoittain

Eläingenivarojen säilytystyö

Maatiaiskan säilytys virallistettiin vuonna 1998 perustamalla Suomalaisen maatiaiskan säilytysohjelma. Ohjelmaa koordinoi Luonnonvarakeskus, ja mukaan on vakiintunut kymmenen säilytettävää kantaa eli sukulinjaa. Säilytysohjelman ensimmäisenä toimintavuotena vapaaehtoisista, kanaharrastajista koostuvaan säilyttäjien verkostoon liittyi 54 säilyttäjää. Nykyään säilyttäjää on noin 250. Säilytysohjelma on avoin ja siihen voi ilmoittautua mukaan. Suomalainen maatiaiskana on ainoa siipikarjarotu, joka huomioidaan Suomen maa-, metsä- ja kalatalouden kansallisessa geenivaraohjelmassa.

Säilytysohjelma toimii elävän populaation geenipankkina, mutta Lukessa on aloitettu myös maatiaiskukkojen sukusolujen tallettaminen nestetyyppien. Pakastebiopankkiin on koottu lisäkivessiittiöitä, jotta voidaan palauttaa rodusta hävinnyttä geneettistä variaatiota esimerkiksi silloin, kun elävänä säilytettävästä populaatiosta on menetetty yksilöitä tautiepidemian vuoksi. Lisäksi uutena menetelmänä voidaan pakastaa myös ihokudosta. Menetelmien kehitys on nopeaa ja emme vielä täysin voi ennustaa mitä mahdollisuuksia tulevaisuudessa on käytettävissä. Tämä kehitys voi olla kuitenkin tärkeä askel eläinten monimuotoisuuden turvaamisessa jopa satojen vuosien päähän.

Iitinkantaa edustava Lilja-kana
(kuva Helmi Hakuli)

HUOMIO! Alkuperäisrotutuen ehdot ovat muuttuneet niin, että sitä voivat hakea kaikki säilytysohjelmaan kuuluvat, keillä on vähintään 20 linnun parvi. Parvessa täytyy olla vähintään yksi kukko. Tukisumma on noin 300 € per tukisopimus.

Apr-tukea voi hakea vaikkei olisi oikeutettu muihin maataloustukiin. Tukea varten tarvitaan tilatunnus, joka haetaan Ruokaviraston lomakkeilla 456 ja 457 sekä todistus kuulumisesta säilytysohjelmaan, minkä saa Maatiaiskanat-palvelusta Minun tietoni-sivulta.

Apua hakemiseen saa oman kunnan maaseutuasiamieheltä.

